

He Whakaohiti, He Whakatūpato

I ēnei rā o te tino kore nei i mōhio ka pēhea rā ngā nekeneke me ngā hiahia o te Kāwanatanga e tika ana kia noho tūtakarerewa, kia noho matawhiwhi ki ngā whakatau, ki ngā āhuatanga hou ka puta.

Kua puta te kōrero a te Minita Māori ki te ao whānui mō tōna hiahia kia whakakotahitia ngā whakahaere katoa e whai pānga ana ki te reo. Nā, hei whakatutuki i tērā whakaaro ōna ko te whai kia kotahi a Te Taura Whiri i te Reo Māori me Te Māngai Pāho nā te mea ko ēnei whakahaere e rua i takea mai i te reo me tōna ora, tōna mau haere ake nei.

Ā hinengaro nei mārakerake ana te kitea atu o te whāinga o tērā whakaaro ināhoki ki te whakakotahitia te taha whakahaere inā kē noa atu te pūtea ka toe mai hei whakapeto ki ētahi atu mahi e ora ai, e pakari ake ai te reo. Engari hāunga ia tēnā, ko te raruraru kē hoki kei tē āhua o te noho tahi he minita kē noa atu hoki nōna te mana ki Te Māngai Pāho, ā, he minita kē noa atu anō hoki nōna te mana ki Te Taura Whiri i te Reo Māori. Ko te mahi nui kia whakaae ēnei minita tokorua nei ki te whakaaro. Ki te whakatenetene tētahi kua kore te kaupapa i tutuki, kua noho tārewa noa iho i konā tārewa mai ai.

Mate atu he tētēkura, ara mai he tētēkura

Waihoki ko mātou ko āku nā kaimahi e noho maunawenawe nei i te korenga i puta wawe o tētahi kōrero kia tau ai ō rātou mauri kia kore ai hoki e noho i runga i te tītakataka, i te māharahara. Aua atu e mau tonu ana rātou ki te kakaū o te hoe me te hoe tonu i te waka ahakoa kāore i te tino mārāma ka whakakukū ki hea.

Ahakoa pēhea ka rere kē te āhua o Te Taura Whiri me āna mahi ka mahi. Inā eke tā te Minita Māori e whai nei kua kore Te Taura Whiri e whakatū, e whakahaere rānei i ngā kura kua roa nei e haere ana engari ka hokona mai i tētahi atu whakahaere tērā mōhio o te whakatū kura. Kua noho Te Taura Whiri hei kaiho ratonga, kua kore i riro māna ake te ratonga e whakawhiwhi ki te hunga tonu mai. Tērā pea ko ngā mahi ka mau tonu ko 'He Muka' me 'Ko Te Whānau' engari atu i ērā ka hokona katoatia mai ngā ratonga e hiahia ana.

Ko te whai kē hoki kia hāngai atu ngā mahi a Te Taura Whiri ki te Mahere Rautaki Reo kua whakatakototia nei e te Kāwanatanga hei whāinga mā te motu, arā,

- (1) **kia tokomaha ake te hunga mōhio ki te reo Māori mā runga anō i te maha ake o ngā āheinga o te tangata ki te ako me ngā wāhi ka taea te reo te ako**
- (2) **kia pai ake te kōrero me te tuhi i te reo Māori, kia kaha ake anō hoki te mārāma atu ki te reo Māori mā runga anō i te āta whakarongo me te pānui i te reo Māori**
- (3) **kia nui ake ngā wā me ngā wāhi e āhei ai te tangata ki te kōrero Māori**
- (4) **kia tere ake te whakawhānuitia ake me te whakapakaritia ake o te reo Māori**
- (5) **kia aro pai mai te Māori me te Pākehā ki te reo Māori me te whakapono anō hoki he tino hua kei roto i te āhei o te tangata ki te kōrero i ngā reo e rua, he painga anō hoki kei roto i tērā mō Aotearoa whānui.**

Kāti, koinei rā ngā take e whāia nei me kore e tutuki, ā, e tutuki ai me whakarere kē kō te āhua o Te Taura Whiri i te Reo Māori.

Nā reira koia noa nei te whakamōhio atu ko ngā kura kua whakaritea kia tū i roto i tēnei tau pūtea, arā, atu ki te 30 o Pipiri ka tū tonu, ā, ko aua kura ko tō ngā akonga taipakeke o ngā kura kaupapa Māori ka tū ki Waititi ā te 30 o Haratua – 3 o Pipiri me tō ngā pakeke ki Ngahutoitoi ā te 27 o Pipiri – 2 o Hōngongoi, engari ko ō tua atu i taua rā kāore i te mōhioia ka aha i ngā āhuatanga hou nei. Koirā au e kī nei he whakaohiti, he whakatūpato tēnei kia noho mataara, kia noho mōhio mai ai koutou he aha te aha.

Waiho ki tā rātou i kī rā, 'Mate atu he tētēkura, ara mai he tētēkura.' Otirā koirā te wawata nui o te ngākāu, e tātou mā, mō te whakahaere nei, mō Te Taura Whiri i te Reo Māori.